

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 23/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rajat ylittävistä terveydenhuollosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 24 päivänä syyskuuta 2013 lähettäessään hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi rajat ylittävistä terveydenhuollosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 103/2013 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan samalla määrännyt, että hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- apulaisosastopäällikkö Carin Lindqvist-Virtanen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

- budjettineuvos Outi Luoma-aho, valtiovarainministeriö
- kehittämisspäälikkö Marika Lahtivirta, Kansaneläkelaitos
- lakimies Jean-Tibor IsoMauno, Suomen Kuntaliitto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
- Valvira, Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto
- Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveystieteiden ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki rajat ylittävistä terveydenhuollosta. Lakiehdotus liittyy potilasdirektiivin täytäntöönpanoon. Samalla koottaisiin rajat ylittävään terveydenhuoltoon liittyviä menettelyjä ja rajat ylittävän terveydenhuollon palveluista aiheutuneiden kustannusten korvaamista koskevat säännökset mahdollisimman laajasti yhteen lakiin. Esitykseen sisältyvät lisäksi ehdotukset laeiksi terveydenhuoltolain, sairausvakuutuslain, sairausvakuutuslain 2 luvun 3 §:n väliaikaisesta muutta-

misesta annetun lain, sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain sekä Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 f §:n muuttamisesta.

Esityksen lähtökohtana on henkilön vapaa oikeus hakeutua hoitoon toiseen Euroopan unioniin tai Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon tai Sveitsiin ja saada siitä jälkikäteen korvaus. Ehdotetuilla laeilla toteutettaisiin osaltaan hallitusohjelman tavoitetta potilaan valin-

nanvapauden lisäämisestä. Jos henkilö matkustaa toiseen EU- tai ETA-valtioon tai Sveitsiin tarkoituksenaan käyttää siellä terveydenhuollon palveluja, henkilölle aiheutuneet hoitokustannukset korvattaisiin ehdotuksen mukaan sairausvakuutuksen sairaanhoitokorvauksina, mikäli henkilö ei ole saanut erillistä lupaa hoitoon hakeutumiseen. Näiden korvauksien kustannuksista vastaisi sairausvakuutusrahasto. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että kustannukset, jotka aiheutuvat henkilölle toisessa EU- tai ETA-valtiossa tai Sveitsissä tilapäisen oleskelun aikana annetusta lääketieteellisesti välttämättömästä hoidosta, korvattaisiin tietyin edellytyksin todellisten kustannusten suuruusina, mutta enintään siihen määrään saakka, joka vastaa henkilön kotikunnan julkisen terveydenhuollon kustannuksia vastaavan hoidon järjestämisestä. Henkilölle maksettavasta korvauksesta vähennettäisiin asiakasmaksu, joka olisi tullut henkilön maksettavaksi Suomessa julkisessa terveydenhuollossa annetussa vastaavassa hoidossa. Hoitokustannusten korvauksista tällaisissa tilanteissa vastaisi valtio.

Ehdotetun lain mukaan potilaalla on oikeus korvaukseen vain sellaisesta EU- tai ETA-valtiossa tai Sveitsissä annetusta hoidosta, joka kuuluu suomalaisen terveydenhuollon palveluvalikoimaan. Suomalaisen terveydenhuollon palveluvalikoiman määrittelyä ja ylläpitämistä varten sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön yhteyteen perustettaisiin palveluvalikoimaa määrittävä toimielin, jonka toimintamenoista vastaisi valtio. Palveluvalikoimaan kuuluisivat ehdotuksen mukaan lääketieteellisesti ja hammaslääketieteellisesti perusteltu sairauksien ennaltaehkäisy, sairauden toteamiseksi tehtävät tutkimukset sekä taudinmääritys, hoito ja kuntoutus. Palveluvalikoimaa sovellettaisiin sekä julkisessa terveydenhuollossa että sairausvakuutuslain mukaisten sairaanhoitokorvausten korvausperusteena.

Esityksessä ehdotetaan, että kunnan olisi järjestettävä toisessa EU-valtiossa vakuutetulle henkilölle julkisen terveydenhuollon palvelut ilman syrjintää samojen perusteiden mukaisesti kuin Suomessa asuvalle, mikäli tällainen henkilö

hakeutuu palvelujen piiriin. Esityksen mukaan toisessa EU-valtiossa vakuutettujen henkilöiden vastaanottoa julkisessa terveydenhuollossa voidaan poikkeustilanteissa rajoittaa määräaikaisesti.

Esityksessä ehdotetaan, että valtio vastaisi oleskelukunnan tai hoitoa antaneen kunnan sijasta jatkossa EU-lainsäädännön nojalla annetun hoidon kustannuksista, kun hoitoa on annettu Suomessa henkilölle, jolla ei ole kotikuntaa ja jonka sairaanhoitokustannuksista Suomi EU-lainsäädännön, sosiaaliturvasopimuksen tai muun kansainvälisen sopimuksen nojalla vastaa. Lisäksi ehdotetaan, että valtio vastaisi kustannuksista, kun terveydenhuoltolaissa tarkoitettua kiireellistä hoitoa on annettu henkilölle, jolla ei ole kotikuntaa Suomessa ja jonka hoidosta aiheutuneita kustannuksia ei ole saatu perittyä muualta.

Rajat ylittävään terveydenhuoltoon liittyvää viestintää ja tietojenvaihtoa varten ehdotetaan Kansaneläkelaitokseen sijoitettavaksi rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspiste, jonka toimintamenoista vastaisi valtio.

Sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annettuihin EU-asetuksiin perustuva sääntely säilyy potilasdirektiivin rinnalla voimassa. Lakiesityksessä ehdotetaan siirrettäviksi asetusten toimeenpanoon liittyviä voimassa olevia säännöksiä uuteen rajat ylittävästä terveydenhuollosta annettavaan lakiin.

Ulkomailla annetun hoidon korvaamista koskevia sairausvakuutuslain säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi. Sairausvakuutuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että potilaan matkakustannukset korvattaisiin sellaiseen lähimpään julkisen terveydenhuollon hoitopaikkaan saakka, jossa hoitoa olisi tarjolla. Lisäksi ulkomailla syntyneiden lääkekustannusten korvaamista koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi vastaamaan soveltamiskäytäntöä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2014 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Esitetyillä laeilla pannaan kansallisesti täytäntöön ns. EU:n potilasdirektiivi (2011/24/EU), joka sääntelee potilaan oikeuksia hänen hakeutuessa hoitoon toisessa EU-jäsenvaltiossa. Direktiiviä sovelletaan Suomessa myös ETA-valtiossa tai Sveitsissä saatuun hoitoon. Lisäksi uuteen lakiin rajat ylittävästä terveydenhuollosta on koottu voimassa olevaan lainsäädäntöön sisältyvät muut säännökset rajat ylittävästä terveydenhuollosta.

Esityksen mukaan henkilö maksaa potilasdirektiivin tarkoittamissa tilanteissa itse hoidon todelliset kustannukset ja hakee kustannuksiin jälkikäteen korvausta Kansaneläkelaitokselta. Hänellä on oikeus saada korvaus samoin perustein kuin jos kustannukset olisivat syntyneet kotimaassa.

Jos henkilö matkustaa toiseen EU-valtioon tarkoituksenaan käyttää siellä terveydenhuollon palvelua, hänet rinnastetaan Suomen yksityisen terveydenhuollon asiakkaaseen ja hänelle aiheutuneet hoitokustannukset korvataan sairausvakuutuksen sairaanhoitokorvauksina, mikäli hän ei ole saanut erillistä lupaa hoitoon hakeutumiseen. Kustannuksista vastaa sairausvakuutusraho.

Jos henkilö on joutunut toisessa EU-valtiossa oleskelunsa aikana lääketieteellisesti välttämättömän sairaanhoidon tarpeeseen, hänelle korvataan aiheutuneet todelliset hoitokustannukset siihen määrään saakka, joka vastaa hänen kotikuntansa julkisen terveydenhuollon kustannuksia vastaavan hoidon järjestämisestä. Korvauksesta vähennetään asiakasmaksu, joka olisi tullut hänen maksettavakseen, jos hoito olisi annettu Suomessa. Korvauskustannuksista vastaa valtio.

Sairastuessaan äkillisesti Suomessa asuvat henkilöt käyttävät pääsääntöisesti julkisen terveydenhuollon palveluita, joten voidaan pitää perusteltuna, että ulkomailla äkillisen sairastumisen vuoksi aiheutuneiden kustannusten korvaus määritellään selvittämällä vastaavat kustannukset ja asiakasmaksu kotikunnasta. Lääketie-

teellisesti välttämättömän hoidon korvaustaso olisi näin sama koti- ja ulkomailla.

Omatoimisessa hoitoon hakeutumisessa on pyritty ottamaan huomioon suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän perusratkaisut. Malli on oikeudenmukainen Suomessa toimivien yksityisten palvelujentuottajien kannalta. Alhaisen korvaustason vuoksi malli voi olla osittain ongelmallinen vapaan liikkuvuuden näkökulmasta, sillä osalla väestöstä ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia hakeutua hoitoon kotimaassa muualle kuin julkiseen terveydenhuoltoon. Kokonaisuutena arvioiden valiokunta pitää kuitenkin esitettyä mallia nykyisessä tilanteessa, mukaan lukien julkisen terveydenhuollon resurssit, esillä olleista vaihtoehdoista parhaana.

Kuntien kannalta keskeistä on, että korvausmalli ei vaikuta kuntien kustannuksiin. Palvelujen järjestämisvastuun näkökulmasta potilasdirektiivin täytäntöönpano merkitsee sitä, että kunnan on järjestettävä toisessa EU-valtiossa vakuutetulle henkilölle julkisen terveydenhuollon palvelut ilman syrjintää samojen perusteiden mukaisesti kuin Suomessa asuvalle, mikäli henkilö hakeutuu palvelujen piiriin. Valiokunta pitää tärkeänä, että ulkomaisten potilaiden hoitoon ottamista voidaan lain mukaan kuitenkin poikkeustilanteissa rajoittaa, jos se on välttämättömä kunnan asukkaiden terveydenhuollon palvelujen turvaamiseksi. Rajoitusta voidaan käyttää esimerkiksi tilanteessa, jossa hoitotakuun määräajat ovat terveydenhuollon toimintayksikössä ylittyneet. Päätöksen rajoittamisesta tekee järjestämisvastuussa oleva kunta tai kuntayhtymä.

Esityksen perustelujen mukaan on jossain määrin vaikea arvioida, minkä verran ulkomailta hakeudutaan hoitoon Suomeen ja kuinka usein ilmenee akuutin välttämättömän hoidon tarpeita. Kun hoitoa annetaan potilasdirektiivin nojalla, ulkomailta tulevalta potilaalta voidaan periä hoidosta aiheutuneet todelliset kustannukset. Maksun periminen ulkomaisilta potilailta voi osoittautua hankalaksi. Tämän johdosta tulee

sallia mahdollisuus ennakkomaksun tai käteismaksun perimiseen.

Esityksen mukaan potilaalla on oikeus korvaukseen vain sellaisesta EU- tai ETA-valtiossa tai Sveitsissä annetusta hoidosta, joka kuuluu suomalaisen terveydenhuollon palveluvalikoimaan. Jotta palveluvalikoimaa voidaan soveltaa yhtenäisin ja yhdenvertaisin perustein kaikessa julkisesti järjestetyssä tai rahoitetussa terveydenhuollossa, tulee palveluvalikoiman sisältö ja valikoiman soveltamiseen liittyvät seikat määrittellä riittävän tarkasti. Palveluvalikoiman määrittely on myös ainoa keino rajata potilasdirektiivin mukaista jäsenvaltion korvausvastuuta. Valiokunta pitää sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen ehdotettua itsenäistä ja riippumatonta toimielintä tarpeellisenä palveluvalikoiman määrittelyä varten.

Rajat ylittävään terveydenhuoltoon liittyvää viestintää ja tietojenvaihtoa varten esitetään Kansaneläkelaitokseen sijoitettavaksi direktiivinmukainen rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspiste. Valiokunnan mielestä on tärkeää, että on yksi taho, joka tarjoaa keskitetysti tietoa hoitoon hakeutumisesta Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen.

Esitys sisältää myös muita rajat ylittävää terveydenhuoltoa koskevia ehdotuksia. Valiokunta pitää myönteisenä, että valtio vastaa jatkossa oleskelukunnan sijasta hoitokustannuksista, jotka aiheutuvat Suomessa henkilölle, jolla ei ole kotikuntaa Suomessa ja jonka sairaanhoitokustannuksista Suomi EU-lainsäädännön tai kansainvälisen sopimuksen perusteella vastaa. Valtio vastaa kustannuksista myös, kun terveydenhuoltolaissa tarkoitettua kiireellistä hoitoa on annettu henkilölle, jolla ei ole kotikuntaa Suomessa ja jonka hoidosta aiheutuneita kustannuksia ei saa perittyä henkilöltä itseltään tai muualta. Muutos on tarpeellinen, koska nykyisin kustannukset jäävät sattumanvaraisesti kotikuntaa vailla olevan henkilön oleskelukunnan tai hoitoa antaneen kunnan tai kuntayhtymän vastuulle, ja tästä on kunnille aiheutunut suuriakin kustannuksia.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 7 päivänä marraskuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pirkko Mattila /ps
vpj. Maarit Feldt-Ranta /sd
jäs. Heikki Autto /kok
Rakel Hiltunen /sd
Reijo Hongisto /ps
Risto Kalliorinne /vas

Mika Kari /sd
Elsi Katainen /kesk
Antti Lindtman /sd
Markus Lohi /kesk
Tapani Mäkinen /kok
Osmo Soininvaara /vihr.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.